

TARAS OLI VANHA KARAISTUNUT KASAKKAPÄÄLLIKKÖ; HÄN OLI KERASSAAN LÖÖTU SODANMELSKUUN JA LUONTEELTAAN HÄN OLI KARKEA, MUTTA SUORA.

Kalervo Palsan ensimmäinen sarjakuva oli vuonna 1959 piirretty Taras Bulba.

Suomen suurin sarjakuvapöytälaatikko

Kalervo Palsa teki yli 2 000 sivua sarjakuvia

Ville Hänninen

Harvan suomalaisen sarjakuvapiirtäjän julkaisemat tuotanto on monin verroin laajempi kuin julkaistu – ja päättyi tutkijoiden luettavaksi Kiasman arkistoon.

Yhdessä mielessä Kalervo Palsa oli sarjakuvapiirtäjänä samanlainen kuin useimmat muut: hän teki niitä siitä lähtien kun kynä pysyi kädessä.

Varhaisin säilynyt tarina lienee 12-vuotiaana piirretty, ilmeisesti Nikolai Gogolin romaaniin viittaava 24-sivuinen Taras Bulba -tarina (1959). Palsan esikuvina toimivat piirtämiseen kannustanut serkkupoika "Kitti-Kalle" (Kalevi Kitti) sekä 1950- ja 1960-lukujen kioskisarjakuva, Pecos Bill, Tex Willer ja Korkeajännitykset etunenässä. Sittemmin Palsa joko erkani vaikutteistaan tai teki niistä

SIIHEN AIKAAN ALKOI JO VENÄJÄN AATELISTOSSA HUOMIATA PUOLAN VAIKUTUSTA. ~~ANET~~ JÄLJITTELVAT PUOLAISTEN TAPOJA, ELIVÄT YLELLISESTI, PITIVÄTSUURILUKUITA PALVELUSKUNTAA, HALIKKOJA, MEKSÄSTÄJIÄ, KOVIA JA ANTOIVAT KOMENTOJA PÄIVÄLLISIÄ.

niin 140-sivuinen Eläkeläinen muistelee (Like, 1989) kuin lyhyitä tarinoita niputtava Kuolema ja intohimo (Kemin sarjakuvakeskus 1988) sekä sen ranskannos La mort et la passion - Bandes

© Maj-Lis Pitkänen/KKA

ISOISA KÄÄNTÄÄ MAIJAN SELÄLLEEN JA LASKEE HOUSUNSA

Hyyttävä pedofiilikuvauksoisoisa, piirretty tavalla 1968-1969.

dessinées du Cercle Polaire ("napapiirin sarjakuvat"). Kuka kuiskasi: Kafka?

Kyse ei ollut siitä, etteikö Palsa olisi halunnut saada sarjakuviaan julkaisuksi. Hän tarjosi niitä tietävästi useille eri kustantajille jo 1960-luvun lopussa. Palsan makaaberihuumori ja ankara yhteiskuntakritiikki eivät kuitenkaan saaneet vastakaikua.

Mikä sitten saa taiteilijan jatkaa piirtämistä, vaikka mainetta tai edes julkaisukanavia ei ole näköpiirissä?

Sanoisin: sisäinen pakko ilmaista. Palsalla oli vahva halu kertoa tarinoita. Se näkyy hänen laajasta sarjakuvatuotannostaan, mutta myös maalauksistaan, jotka ovat useinkin narratiivisia, "sarjakuvamaisia". Ääriesimerkki tästä lienee Sarjainfossa 4/00 julkaistu, kuolemantanssia kuvaava yksisivuinen guassi, joka on ruudutusta myöten sarjakuvaa.

Maj-Lis Pitkänen, Palsan nuoruuden ystävä ja pitkäaikainen tukija lahjoitti vuonna 2000 Kiasmalle koko taiteilijan jäämistön. Yli 3 000 teoksen sekä tuotantoon liittyvän oheismateriaalin joukossa on myös runsaasti sarjakuvia ja niihin liittyvää materiaalia, luonnoksia, suunnitelmia ja yksittäisiä piirroksia. Syyskuussa avattava Palsanäyttely on koottu pääosin Pitkäsen lahjoituksen pohjalta.

Minulle tarjoutui jouluj- ja tammi-kuussa mahdollisuus käydä läpi Kiasman arkistossa säilytettävän Palsa-kokoelman sarjakuvia. Aluksi pahvilaatikkoröykkiöt vakuuttavat silkalla määrällään. Eterkin parikymppisenä Palsa oli häkellyttävän tuottelias. Yhteensä sarjakuvia on kolmattuhatta sivua.

Seuraavassa vaiheessa syrttyi ymmärrys. Palsan sarjakuvat muodostavat merkittävän kokonaistaideteoksen, jossa yksittäiset tarinat tulevat parhaiten ymmärretyksi suhteessa muihin tarinoin.

Itseisarvoisen tabujen rikkomisen sijaan Palsan sarjakuvat alkavatkin tuntua sisäisesti loogiselta kokonaisuudelta, jolla on jotain sanottavaa. Palsan tapaa critellä maalauksissaan ja sarjakuvissaan koululaitoksen, järjestäytyneen uskonnon, valtion ja poliisin fasistisia, yksilön rusehtavia piirteitä voi kritisoida, mutta kylmäksi sarjakuvat eivät jätä. Palsa kaivoi väsymättä näkyville mielen mustia mujuja.

Ulkonäköllisesti tarinat poikkeavat toisistaan huomattavastikin, sillä Palsa ei halunnut urautua yhden tyylin taitajaksi. Silti väittäisin, että joistakin huomattomista helmistä – muiden muassa Kapina kunnalliskodissa, Ylioppilaskirjoitukset Liittilän yhteislukiossa, Missi ulostaa – huolimatta Palsan tuotannon ydinmehut on jo puserrettu painotuotteiksi: Kemin sarjakuvakeskuksen julkaisema ja viime vuonna edesmenneen Kemin taide-

seon amanuussin Pekka Rönkön kokoama Kuolema ja intohimo kattaa likimain koko Palsan tuotannon laajuuden, niin tyylillisesti kuin sisällöllisestikin.

Rönkön albumi pitää sisällään niin 1960-luvun villit irrattelut (Heittäytyminen, Auringonnousu eli äpäralapasta diktaattoriksi) kuin 1970-luvun puolivälin hiotummat, Palsaksi suorastaan seesteiset tarinat (Paluu, Koiran tarina). Mitään olennaisesti uutta tai erilaista Kiasman arkiston sarjakuvista ei löytynyt. Rönkkö on selvästi Kuolemaa ja intohimoa kasatessaan tehnyt oikeita valintoja.

Jätän tietoisesti sanomatta, että albumissa olisi Palsan parhaat tarinat, koska hyvä-huono -vastakkainasettelu tuntuu tavallistakin banaalimmalta, kun kyse on taiteilijasta, jolla on ollut tarve ilmaista itseään muiden mielipiteistä piittaamatta.

Kriittisten äänten mielestä useimmat hänen sarjakuvistaan ovat kerronnallisesti kömpelöjä ja keskeneräisiä tekkeitä, joiden taiteellisen arvon voi huolelta kyseenalaistaa. Kiasman arkiston kokoelmien näkeminen tuskin muuttaisi heidän mielipidettään.

Siloittelemattomuus ja keskenräisyys kuitenkin kuuluu olennaisena osana Palsan tuotantoon. Horjuva viivankäyttö on ollut selvästi harkittua, osa Palsan "tragixien" (vastakohtana underground-termille comix) tehokkuutta. Varsinkin hänen varhaistuotannossaan jäljen rosoisuuden määrä on suoraan verrannollisessa suhteessa sisällölliseen ankaruuteen.

Mauno Koivistoa lainaten, taiteilijalla on oltava sanottavaa ja kykyä sanoa se. Nämä määreet Palsa täytti – ja se on enemmän kuin useimpien kohdalla. ■

© Maj-Lis Pitkänen/KKA

Palsan nimettömässä yksisivuisessa vuodelta 1971 nainen kutistuu nukeksi.